

Sopot, dnia 09.05.2014 r.

sygn.: 000078

OPINIA PRAWNA

sporządzona o zlecenie skierowane przez Zleceniodawcę Pana Czesława Miś – Członka Zarządu Krajowego OZZL w dniu 07.05.2014 r. o godzinie 19:41 w ramach abonamentu Lex Secure Twoja Opieka Prawna.

Przedmiot odpowiedzi:

1. Na czym polega zasada ochrony praw słusznie nabytych?

Podstawy prawne:

1. Art. 2 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.),
2. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 września 2000 r., sygn. akt K 1/00,
3. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., sygn. akt III UK 242/04,
4. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11.

Klauzula prawna:

Przygotowując niniejszą Opinię prawną przeanalizowano i polegano wyłącznie na informacjach otrzymanych od Zleceniodawcy. Nie badano, ani nie weryfikowano prawdziwości przedstawionego stanu faktycznego. Sporządzający niniejszą Opinię zastrzega sobie prawo weryfikacji niniejszego opracowania w przypadku ujawnienia faktów nieznanych mu w momencie jego sporządzenia.

Niniejszą Opinię prawną wydaje się do wiadomości Zleceniodawcę Pana Czesława Miś – Członka Zarządu Krajowego Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Lekarzy z prawem publikacji przez Zleceniodawcę.

Opinia dotyczy wyłącznie kwestii w niej określonych i nie może być interpretowana, jako obejmująca, w tym przez domniemanie, inne, niewspomniane w niej kwestie.

Lex Secure Sp. z o.o.
Al. Niepodległości 723/2
81-853 Sopot

Wysokość kapitału zakładowego:

NIP: 5862017484
REGON: 191884226
KRS: 0000069507
500.000 PLN opłacony w całości

biuro@lexsecure.pl
www.lexsecure.pl

tel. 58 500 59 00
fax: 58 500 59 01
24h Infolinia Prawna
501538539

W niniejszej Opinii prawnej zaprezentowano niezależną, subiektywną ocenę sporządzającego, dotyczącą prawnych aspektów przedmiotu analizy, w szczególności ocena prawna przedstawiona w Opinii nie daje gwarancji wyniku danej sprawy, w przypadku skierowania jej na drogę postępowania sądowego lub administracyjnego.

Stan prawny:

Ochrona praw słusznie nabytych jest zagadnieniem szeroko i często analizowanym zarówno w doktrynie i orzecznictwie polskim, jak i międzynarodowym. Zasada ta występuje, m.in. w art. 5 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz w art. 60 Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Konstrukcja ochrony praw słusznie nabytych nie została wprost ujęta w Konstytucji RP, jednakże stanowi ona jedną z głównych zasad demokratycznego państwa prawnego, jakim jest Rzeczypospolita Polska zgodnie z art. 2 Konstytucji RP.

Właściwe zrozumienie powyższej zasady stało się szczególnie istotne po 1989 r., kiedy rozpoczęła się w Polsce transformacja ustrojowa. Ze względu na zmianę systemu politycznego, stosunków majątkowych i przewartościowanie priorytetów państwa, a także prawa, istotne było dokładne wyjaśnienie na czym ta zasada polega, czy jest ona bezwzględna, a jeśli nie, to kiedy może podlegać ograniczeniom.

Istotą zasady ochrony praw słusznie nabytych, jest zakaz arbitralnego odbierania lub ograniczania praw, szczególnie podmiotowych oraz ekspektatyw, które jednostka nabyła w sposób słuszny, bez przyznania ekwiwalentów, które mogłyby zniwelować negatywne konsekwencje utraty danego prawa.

Prawami nabytymi w rozumieniu analizowanej zasady są prawa podmiotowe publiczne tj. takie, które zostały nabyte w drodze uchwalenia aktu normatywnego, niezależnie od tego, czy zostało wszczęte postępowanie mające na celu jego aktualizację, czy też nie. Jest to nieistotne z punktu widzenia zasady ochrony praw słusznie nabytych, ponieważ prawa podmiotowe są, jak sama nazwa wskazuje, uprawnieniem, z którego jednostka nie ma obowiązku korzystać, stąd też nie może ponosić negatywnych konsekwencji, jeśli danego prawa nie aktualizuje. Ponadto z ochrony korzystają także prawa nabyte w drodze wydania decyzji indywidualnej przyznającej jednostce określone świadczenie.

Przesłanką możliwości zastosowania analizowanej konstrukcji, jest to, by prawa były „słusznie” nabyte i zgodnie z prawem. Ma to bardzo istotne konsekwencje, gdyż w związku z tym zasada przyjmuje charakter względny, co oznacza, że jej zastosowanie zostaje wyłączone, gdy zachodzą okoliczności świadczące o tym, że prawo nie zostało nabyte zgodnie z prawem lub w sposób naruszający inne zasady. Jednoznacznie w tej kwestii wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny (np. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygnatura K 5/11) oraz Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 maja 2005 r., o sygnaturze III UK 242/04, w których wskazano, że w pewnych okolicznościach „powoływanie się na zasadę ochrony praw nabytych jest nieuzasadnione, ponieważ zasada ochrony praw nabytych nie obejmuje praw, które zostały nabyte niesłusznie.”

Na podkreślenie zasługuje zatem fakt, że opisywana zasada nie ma charakteru absolutnego, co doskonale zostało zobrazowane w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 12 września 2000 r., sygn. akt K 1/00, w którym Trybunał stwierdził, iż: „z konieczności zachowania praw nabytych nie można wywodzić obowiązku ustawodawcy kreowania identycznych uprawnień dla innych osób”.

Oznacza to więc, że prawa słusznie nabyte mogą zostać zmienione, a także w miarę potrzeby również ograniczone. Ustawodawca nie ma obowiązku tworzenia jednakowych praw dla innych podmiotów tylko dlatego, żeby utrzymać prawa słusznie nabyte przez poprzednie podmioty.

Opisywana zasada znajduje również szczególnie szerokie zastosowanie w przypadku ochrony prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a zwłaszcza praw emerytalno-rentowych. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego w sferze praw emerytalno-rentowych zasadą tą objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji, przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte in abstracto zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie.

Zasada ochrony praw nabytych nie ma bezwzględного charakteru i w pewnych sytuacjach ustawodawca może od niej odstąpić, co prowadzi do zniesienia lub ograniczenia wcześniej uzyskanych uprawnień. Możliwości odstępstw od tej zasady zdefiniowane są w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, mają one szczególny charakter i mogą mieć zastosowanie tylko w nadzwyczajnych sytuacjach. Możliwe jest zatem odstąpienie od klauzuli ochrony praw nabytych w nader wyjątkowych, wymienionych poniżej przypadkach:

- 1) gdy prawa zostały nabyte niesłusznie lub z naruszeniem przepisów,
- 2) gdy prawa nabyte zostały ustanowione w sposób niesprawiedliwy,
- 3) w razie wycofania się przez ustawodawcę z błędnych unormowań,

- 4) w wypadku gdy wymaga tego ważny interes społeczny, gospodarczy lub ekonomiczny państwa,
- 5) w przypadku kolizji klauzuli ochrony praw nabytych z inną konstytucyjną zasadą lub wartością, która ma bardziej doniosłe znaczenie,
- 6) w przypadku potrzeby zachowania równowagi budżetowej,
- 7) w przypadku transformacji ustrojowej i wynikającej z niej zmiany aksjologii i hierarchii wartości państwa, praw i ustroju.

Ponadto, ograniczenie zasady ochrony praw słusznie nabytych może nastąpić w przypadku kolizji z innymi zasadami prawa lub wartościami szczególnie chronionymi, a zwłaszcza zasadami konstytucyjnymi. Przy podejmowaniu rozstrzygnięć, zarówno sądowych, administracyjnych, jak i legislacyjnych organ ma obowiązek uwzględnić wszystkie okoliczności faktyczne dotyczące danej sprawy, gdyż ograniczenie uwzględnienia zasady konstytucyjnej może mieć miejsce jedynie w wyjątkowych sytuacjach, gdy przemawia za tym interes publiczny, rozumiany m.in. jako interes gospodarczy, społeczny lub ekonomiczny państwa, z czym bardzo silnie związane jest uwzględnienie obowiązku zachowania stabilności finansowej państwa i dbałości o finanse publiczne.

Odnosząc się do wątpliwości Zleceniodawcy dotyczących ustalenia nowego wieku emerytalnego, warto zwrócić uwagę przede wszystkim na rozdział X Konstytucji RP, a w szczególności na art. 216 ust. 5, zgodnie z którym stan finansów publicznych stanowi dobro konstytucyjne i w związku z tym podlega szczególnej ochronie, która potencjalnie może stanowić podstawę do ograniczenia stosowania zasady ochrony dóbr nabytych.

Wnioski:

Zasada ochrony praw słusznie nabytych jest zasadą konstytucyjną wyrażoną nie wprost w art. 2 Konstytucji RP. Odnosi się ona do praw nabytych w drodze ustawy, ekspektatywy tych praw, a także decyzji indywidualnych.

Ochronie podlegają wyłącznie prawa nabyte zgodnie z prawem i w sposób słuszny, to znaczy zgodny z powszechnymi zasadami prawa, a w szczególności z zasadą sprawiedliwości społecznej.

Ochrona praw słusznie nabytych nie jest jednak bezwzględna i może podlegać ograniczeniom w stosowaniu, w szczególności w przypadkach, gdy koliduje z innymi zasadami prawa, prawami innych osób czy wartościami szczególnie chronionymi.

W związku z powyższym, ograniczenie może nastąpić jedynie w wyjątkowych sytuacjach, po rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że zagadnienie zasady ochrony praw słuszenie nabytych jest szeroko komentowane i nie jest możliwe ustalenie sztywnych i jednoznacznych reguł dotyczących jej stosowania, stąd też naturalne jest, że w doktrynie w wielu kwestiach nie ma jedynego słusznego stanowiska i zbieżnych poglądów, ponieważ zasady prawa w odróżnieniu od większości norm prawnych nie są jednoznaczne i zazwyczaj przy stosowaniu wymagają uwzględnienia różnych zmiennych.

W przypadku chęci skorzystania przez Pana/Panią z pomocy profesjonalnych prawników – radców prawnych i adwokatów, współpracujących z Lex Secure Sp. z o.o. w ramach Ogólnopolskiej Sieci Opieki Prawnej - należy skontaktować się bezpośrednio z Infolinią prawną Lex Secure Sp. z o.o. pod numerem telefonu 501 538 539.

Niniejsza odpowiedź na pytanie prawne została przygotowana na zlecenie Lex Secure Sp. z o.o. przez LEGALIS Kancelarię Radców Prawnych i Adwokatów Komar-Komarowscy, Piotrowska, Sulima i Partnerzy z siedzibą w Sopocie.

Z poważaniem

RADCA PRAWNY
Kajetan Komar-Komarowski